

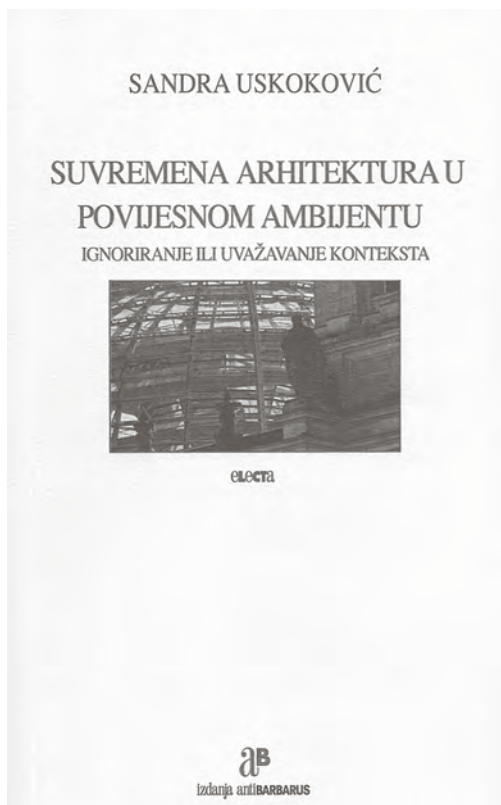
Sandra
Križić Roban

Dva kontekstualna razboja

Sandra Uskoković
Suvremena arhitektura u povijesnom ambijentu.
Ignoriranje ili uvažavanje konteksta
Antibarbarus, Zagreb, 2014., 222 str.
ISBN: 978-953-249-109-8

Tema suvremene arhitekture u povijesnom kontekstu jedna je od onih koju će spomenuti svi angažirani na tom polju; razumjet će je manjina, a uvažiti i uspješno integrirati tek pojedini akteri. Dakako da ćemo joj neminovno pristupiti svatko iz svojega (gradskog) kuta, shvaćajući da ne postoje univerzalna pravila koja je moguće primijeniti na podjednak način bilo gdje na svijetu. Pa ni povijesni kontekst ne doživljavamo identično; zbroj godina na pročelju neke građevine, više ili manje skladan volumen koji pristaje lokalnom mjerilu, izvedenice iz stilova koji su nastajali negdje drugdje, u bogatijim i inovativnijim sredinama, tek su pojedinačne odrednice koje je potrebno uzeti u obzir ukoliko o ovoj (nadasve osjetljivoj) temi želimo razgovarati na primjeren način.

Aktualne procese obilježavaju, uz ostalo, specifičnosti neoliberalnog urbanizma i razne vrste (političkog) pogodovanja investitorima s jedne strane, te niz akcija koje poduzimaju udruge građana i drugi akteri, protivući se raznovrsnim "razvojnim strategijama". Gradovi i gradske uprave, doduše, zaštićeni su regulatornim planovima i brojnim izglasanim prenamjenama urbanističkih planova i zemljišta, mijenjajući okruženje na često agresivan način. Pritom ne uvažavaju lokalne specifičnosti, generiraju regulatornu kreativnu destrukciju (teza Margit Mayer), raspoložu resursima opravdavajući se idejom o privlačenju drugih investitora,

pritom se služeći argumentacijom rasta, prioriteta, poduzetništva i sl. No vrlo rijetko, osobito u domaćoj sredini, nailazimo na interpolacije u povijesne jezgre riješene na obostrano prihvatljiv način, uz istodobno uvažavanje progressa i naslijeđenog konteksta. Možda je dovoljno spomenuti recentnu izgradnju trgovačkog centra na tzv. Cvjetnom trgu u Zagrebu,

da bismo barem djelomično osvijestili zastrašujući procijep između stavova koji je, čini se, nemoguće prevladati.

Knjiga Sandre Uskoković *Suvremena arhitektura u povijesnom ambijentu. Ignoriranje ili uvažavanje konteksta* nastala je s težnjom tumačenja "utjecaja suvremenih arhitektonskih kretanja na postojeće, povijesne i tradicionalne urbane oblike, kao i njihov učinak na postojeće estetske i arhitektonske vrijednosti u povijesnim, urbanim područjima". Svoje je teze obrazložila na primjerima iz dvaju kulturološki različitih sredina – Sjedinjenih Američkih Država čije osobitosti razmatra na primjeru djelovanja arhitekta Hugh N. Jacobsena i Srednje Europe, gdje je svoje realizacije ostvario Boris Podrecca.

Uvodna poglavlja knjige donose nadasve koristan pregled konzervatorskih teorija o ulozi i utjecaju suvremene arhitekture u povijesnim sredinama. Skrupulozno navođenje teorija koje su obilježile postupni razvoj i promjene na tom planu od 19. stoljeća nadalje strukturirano je na temelju važnih i uglavnom dobro poznatih primjera, terminoloških "obrata" i pokušaja razumijevanja jedinstvenosti konteksta, što urbanističke cjeline (osobito na europskom tlu) doista i jesu. Pojedine neočekivane i "uznemirujuće" primjere autorica upotpunjuje svojim razmišljanjima o njihovim osobitostima, interpretirajući ih zavisno od razine razumijevanja konteksta, kao i od prosudbe o metodama uklapanja/podudarnosti/kontrastiranja. Isto tako donosi komentare o kontroverzama i polemikama, pojavi novih tehnologija i ostalih aspekata suvremene gradogradnje i interpolacije, postavljajući pritom niz pitanja sve do onog temeljnog: što se zapravo nastoji očuvati?

Spomenimo čitav niz specifičnosti zakonodavne politike koje se odnose na novu izgradnju i očuvanje baštine, između ostalog i zbog autoričinih navoda

konkretnih primjera i nedoumica na koje nailazi na raznim stranama svijeta. U tom se segmentu, uz ostalo, zamjećuju razlike između socijalno osviještenih sredina, u kojima se provode aktivacijski i revitalizacijski programi i onih, u kojima forsirana privatizacija premješta "nepodobne" na rubove, nesmiljeno rušeći i zatim gradeći često pretenciozne i nekreativne, za lokalni kontekst neprimjerene, interpolirane sadržaje. Uskoković s razlogom donosi čitav niz novijih podataka o konceptualizaciji kulturne baštine, navodeći važnost njezina poimanja kao javne vrijednosti, a što je u lokalnoj sredini, često obezvrijeđenoj neoliberalnom tržišnom politikom, od velikog značaja. Njezina razmišljanja do neke mjere potrebno je promatrati iz rakursa politike *kreativnog grada*, većinom u fokusu političara i gradskih *managera*, često nespremnih usvojiti stavove javnosti koja nije u stanju u svim segmentima djelovati na tržišnim osnovama. Povijesne asocijacije, koje autorica navodi kao praksu kraja 19. i početka 20. stoljeća, kopiranje izgleda starijih razdoblja i slični postupci aktualni su i danas, kad kulturni kapital prisvaja i premješta njima prihvatljive urbane obrasce, implementirajući ne samo sadržaje, već i izgled čitavih dijelova grada uglavnom neprimjerenih određenom mjestu. Institucionalizirana zaštita pritom se kritizira kao odviše sentimentalna i ustrašena od budućnosti; istodobno svjedočimo da je budućnost, sudeći prema stanju u mnogim gradskim sredinama širom svijeta, često generički ujednačena, nesposobna iznaći toliko potrebnu ravnotežu između onog što je bilo i onoga što slijedi.

Za domaće je čitatelje zanimljivo upoznati se s arhitektonskom morfologijom i vizualnom kompatibilnošću američkih primjera, koji nisu do te mjere poznati ili razmatrani u domaćoj stručnoj i znanstvenoj publicistici. Upravo stoga intrigantno je razmotriti odabir

autorice da američki pristup problematici predstavi kroz djelovanje nama uglavnom nepoznatog arhitekta Hugh Newella Jacobsena, čiji vokabular pretežno stambene izgradnje kreće od modernistički jednostavnog volumena prema osobnoj inačici vernakularnog stila. Jacobsen je osobitu pozornost posvetio krovu kao svojevrsnom “skulpturalnom elementu”. Vjerojatno je stoga uspio pomiriti i, prema mišljenju Sandre Uskoković, uspješno spojiti modernizam i tradicionalizam, a što autorica opširno obrazlaže na primjeru arhitektovog angažmana u Georgetownu.

S druge strane, srednjoeuropska je “škola” predstavljena djelom Borisa Podrecca, autora impresivnog broja realizacija među kojima su mnoge uspješno interpolirane u osjetljive povijesnourbanističke kontekste. Čitav niz primjera koje autorica ekstenzivno komentira pomno je odabran i opravdan; s druge strane, nemoguće je izbjeći razmišljanje o arhitektu i njegovim intervencijama u drugačijem “ključu” – onom zagrebačkom, odnosno, zanemariti činjenicu da u našoj sredini svjedočimo lošem projektu, čija je realizacija na idućih nekoliko desetljeća devastirala mjesto u središtu grada (a da ostale konotacije ovog puta ni ne spominjemo). Ako tome pridodamo i splitski Đardin koji se “oteo” arhitektovoj kontroli (a što je opravdanje koje smo čuli i u zagrebačkom slučaju), tada neminovno postavljamo pitanje odnosa prema konkretnoj sredini. Ili se radi o različitim kategorijama pristupa?

Komentiranje osobitosti metoda dvaju posve različitih arhitekata i njihovo izdvajanje na golemoj sceni, gdje se na području interpolacije u povijesni kontekst zasigurno moglo pristupiti

odabirom posve različitih stvaralačkih osobnosti, ostaje na neki način upitno. Zašto baš oni? Komparativni pristup zasigurno je dobar način da bi se bolje uočile sličnosti i razlike, a stručna javnost senzibilizirala i potakla na uvažavanje, pa i implementiranje novih načina djelovanja. Za pretpostaviti je da se Sandra Uskoković tijekom svog magistarskog studija u Americi upoznala s Jacobsenovim opusom, no konkretna odluka da se u tekstu usredotoči na ova dva (ipak izdvojena) primjera ostaje nedovoljno obrazložena. U poglavljima u kojima donosi dublje razine značenja suvremenih interpolacija dvije “krajnosti” – nazovimo ih uvjetno *konfliktnom* (Podrecca) i *vernakularnom* (Jacobsen) – kontrapunktirane su i dodatno “osigurane” prekomjernim citatima iz literature. Za veliku većinu njih ostaje nejasno radi li se o argumentima raspravljenim u drugim navedenim člancima i knjigama, ili o autoričnim komentarima istih.

Metodološki inovativna, potkrijepljena opsežnom bibliografijom i sposobnošću sintetiziranja međunarodnih rasprava o problematici interpolacije u povijesne ambijente, knjiga Sandre Uskoković zasigurno će postati prikladna lektira svima zainteresiranima za temu kompatibilnosti tradicije i suvremenosti. S obzirom na intenzitet promjena kojima svjedočimo u domaćoj sredini, važno je poticati senzibilitet i usvajati nove spoznaje o oblikovanju urbanog prostora, ali i širiti svijest o utjecaju javnosti na njegovo formiranje. Autoričina razmatranja pridonijet će boljem razumijevanju brojnih okolnosti, koje u tim osjetljivim procesima imaju osobitu važnost. x